

УДК 37.091.31:004.738:316.772.4

Литвинова Світлана Григорівна

кандидат педагогічних наук, с. н. с, завідувач відділу технологій відкритого навчального середовища
Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, м. Київ, Україна
s_litvinova@i.ua

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ УЧИТЕЛЯМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

Анотація. У статті наведено результати аналізу опитування вітчизняних і зарубіжних учителів щодо використання електронних соціальних мереж, необхідних для формування в учнів навичок ХХІ ст. і розвитку в учителів навичок електронної комунікації, а також для використання в навчально-виховному процесі з метою унаочнення, урізноманітнення навчання, удосконалення навчальної комунікації вчителів і учнів. Результати показали, що є низка спільних проблем для зарубіжних і вітчизняних учителів, а саме: відсутня система навчання вчителів нових технологій, наявність безпеки й низька обізнаність батьків щодо використання соціальних мереж. У статті надано рекомендації вчителям щодо використання електронних соціальних мереж. Використання електронних соціальних мереж набуває особливої значущості у формуванні інформаційно-освітнього середовища в умовах нової української школи.

Ключові слова: середня загальноосвітня школа; електронна соціальна мережа; учитель; рекомендації; проблеми використання електронних соціальних мереж.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Пошук шляхів підвищення ефективності організації навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу, а саме: налагодження системи електронної комунікації з учнями і їхніми батьками, надання дієвої допомоги з питань навчання, здійснення вчасного оповіщення, презентація педагогічних здобутків, розвиток ІК-компетентностей як учителів, так і учнів, залучення батьків до обговорення стратегій розвитку навчального закладу, – дає можливість виокремити ефективні ІК-технології і задіяти електронні соціальні мережі [5; 6].

Учителі й учні загальноосвітніх навчальних закладів, особливо у великих містах, володіють реальними можливостями доступу до якісної мережі Інтернет, використовують мобільні засоби зв'язку, а, отже, застосовують і нові форми взаємодії, що, безумовно, має знайти відображення в навчально-виховному процесі [1].

З огляду на зазначене вище, можемо констатувати той факт, що електронні соціальні мережі стають затребуваним об'єктом дослідження системи освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання соціальних мереж залишається актуальним: вони стають більш функціональними, кількість користувачів постійно зростає, удосконалюється система захисту даних. Тому дослідження цього питання науковцями спрямовано на обґрунтування різних аспектів використання електронних соціальних мереж, зокрема: розвиток інформаційно-комунікаційної і соціальної компетентностей в електронних соціальних мережах (О. П. Пінчук, А. В. Яцишин, В. В. Коваленко); соціальні мережі як засіб організації самостійної діяльності учнів (О. В. Слободяник), використання електронних соціальних мереж у роботі з обдарованими учнями (Н. В. Яськова, А. В. Яцишин), електронні соціальні мережі як складник сучасних соціальних медіа (О. Е. Коневщинська); використання соціальних мереж як засобу організації навчального процесу

(Т. Л. Архипова), соціальні мережі як інструмент неформальної освіти (Г. О. Нестеренко). Окремі аспекти досліджень стосуються розвитку комунікативних здібностей учнів (Н. В. Стучинська), навчання мов, зокрема іноземних (Р. С. Бен), реалізації творчих і виховних можливостей предмету інформатики (Є. Д. Патаракін). Зарубіжні вчені більшою мірою досліджують соціальну мережу Facebook, зокрема її використання учнями, що розкрито в роботах N. Fleming, G. Grosseck, R. Bran, L. Tiru, а реалізацію інтернаціонального навчання обґрунтовано в працях К. Е. Murray і R. Weller.

Однак дослідження стану використання соціальних мереж учителями України для власних потреб і навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів досліджено не повною мірою, що потребує додаткового опитування вчителів і здійснення аналізу отриманих даних.

Мета статті. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема технологій комунікації, формує проблему дослідження використання соціальних мереж учителями загальноосвітніх навчальних закладів з метою унаочнення, урізноманітнення процесу навчання, удосконалення навчальної комунікації вчителів і учнів. Стає актуальним аналіз не лише використання соціальних мереж учителями для власних потреб, але й застосування їх для навчання учнів в умовах нової української школи.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дане дослідження виконувалося в рамках науково-дослідної роботи «Формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж» (НДР 0115U002232). Проведено опитування 250 учителів з Вінницької, Одеської, Хмельницької, Луганської, Донецької, Київської областей і здійснено аналіз отриманих результатів. Також здійснено порівняння деяких даних з результатами дослідження Університету Phoenix (США), що проводилося в 2015 р з метою з'ясування стану використання соціальних мереж учителями для навчання учнів.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основною метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору і самореалізації. У формулі нової української школи зазначено кілька складників, що вказують як на напрями вдосконалення процесу навчання, так і на організацію навчання учнів, а саме: орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, набуття як життєвих, так і ключових компетентностей XXI ст., формування сучасного освітнього середовища, що забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів не лише в приміщенні навчального закладу [3, 5–7].

Але ніяка освітня реформа, якою б змістовною і досконалою вона не була, не дасть належного результату, якщо її ідеї не будуть підтримувати всі освітяни – від вчителя до директора школи [7, 2].

Тому, попри напрями формування нової української школи визначено десять ключових компетентностей, серед яких виокремимо: інформаційно-цифрову компетентність, медіа-грамотність, навички безпеки в Інтернеті, розуміння етики роботи з інформацією, уміння вчитися впродовж життя, що є основоположними для

розвитку цифрового суспільства XXI ст. [2, 11]. Ці компетентності мають бути сформовані в учнів і постійно розвиватися в учителів.

Уточнимо, що формування інформаційно-цифрової компетентності, як учителів, так і учнів передбачає впевнене, а водночас критичне застосування ІК-технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні, а формування культури роботи з інформацією передбачає дотримання авторських прав, знання основ інтелектуальної власності тощо. Нині до складових інформаційно-цифрової компетентності можна віднести здатність до організації навчально-виховного процесу (індивідуального й колективного) засобами ІК-технологій.

Залишаються актуальними здатність визначати навчальні цілі і способи їх досягнення, уміння вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя [3, 7].

Інноваційна модель навчання більшою мірою залежить від динамічного використання ІК-технологій як для унаочнення навчального матеріалу, так і для групової кооперативної, спільної роботи і комунікації. Нині багато шкіл бореться за оновлення ІТ-інфраструктури, підтримує ініціативи щодо персоналізованого навчання, дозволяють учням приносити власні пристрої (BYOD – *BringYourOwnDevice*), що підтверджує необхідність переходу до цифрових підручників для забезпечення повсюдного доступу учнів до змістової складової навчального процесу [14].

Така ініціатива надає вчителю академічну свободу у виборі методів і технологій навчання, програм, підручників і навчальних посібників, побудови авторських освітніх програм [7].

За допомогою ІК-технологій створюються умови доступу до електронних освітніх ресурсів, що урізноманітнюють форми і методи навчання учнів, а різноманітні електронні соціальні мережі забезпечують додаткові умови для комунікації.

Електронні соціальні мережі дозволяють учням, які були пасивними під час традиційного навчання, стати активними, відкрито висловлювати свою думку, брати відповідальність за певні етапи навчальних проектів [13]. Тому інноваційні методи навчання і потреби учнів 21-го століття вимагають від учителя постійної адаптації до нових ІК-технологій.

Утім, деякі вчителі мають сумніви щодо використання соціальних мереж для навчання, обґрунтовуючи ефективність інших методичних підходів. Таке ставлення формується, серед іншого, відповідно до віку вчителя. Ще тридцять років тому, ніхто не міг би уявити навчальний клас середньої школи, учні якого мали б доступ до мобільного телефону, комп'ютера або певного технічного пристрою [13].

Щоб допомогти вчителям опанувати нові ІК-технології, методику навчальної онлайн-комунікації і зрозуміти нові методи навчання мають бути створені умови для їх неперервного професійного розвитку в рамках неформальної освіти, що вимагає підтримки керівниками шкіл і, звичайно ж, додаткового фінансування.

Нині соціальні мережі є основною формою комунікації і зв'язку, що використовують сучасні учні. Зважаючи на доступність ресурсів, учителі не зацікавлені ідеєю швидкого впровадження електронних соціальних мереж, так само, як і інших видів комп'ютерної техніки в класи. Університетом Phoenix (США) у 2015 році проведено опитування учителів щодо використання соціальних мереж. Дослідження було засновано на онлайн-опитуванні 1002 вчителів середньої школи зі Сполучених Штатів Америки. Результати були зібрані в період з 14 до 27 квітня. Вибірка формувалася з вчителів, які працювали в штатах Арізонія, Каліфорнія, Колорадо і Флорида [16; 15].

Дослідження показало, що багато вчителів не зацікавлені у використанні соціальних мереж у своїх класах, навіть якщо вони використовують їх у своєму особистому житті.

Відповідно до результатів національного опитування педагогів США, тільки 13% учителів школи середньої школи використовують соціальні мережі в класі для навчання. Це означає, що переважна більшість опитаних, 87%, не використовують ці онлайн-сервіси, для роботи з учнями взагалі [15].

Нині спостерігається тенденція до зменшення інтересу вчителів США щодо використання соціальних мереж у школі, а саме: 2015 році – 62% відсотка вчителів не включали соціальні мережі для організації навчання в школі, 2013 році – це становило 55%, за аналогічним опитуванням. 78% опитаних учителів зазначили, що вони використовують соціальні мережі для особистих потреб, а 16% – не використовують взагалі [15; 16].

Опитування дало можливість виокремити такі проблеми:

- 62 % вчителів зазначили, що не мали практичної підготовки в організації комунікації зі студентами або батьками через соціальні мережі;
- 82% вчителів висловили стурбованість з приводу конфліктів, що виникають з учнями або батьками через використання соціальних мереж;
- 60% сказали, що використання учнями персональних пристроїв і технологій за межами школи потребує додаткових зусиль щодо налаштування, зокрема формування груп.

Наразі, 44% вчителів вважали, що соціальні мережі можуть підвищити освітній досвід учнів [16]. Таким досвідом може бути навчальна комунікація у різних формах і часових термінах [5; 6].

Доповнюючи думку зарубіжних колег, зазначимо, що учитель не лише має володіти сучасними педагогічними технологіями, вмінням управляти індивідуалізованим освітнім процесом, а й бути обізнаним з різними психологічними теоріями індивідуальної і групової роботи з учнями, мати відповідні навички впливу на дитину [7]. Такий підхід розвитку вчителя підтверджується висновками Всесвітнього економічного форуму, на якому було визначено ключові здатності людини XXI ст.:

- комплексно розв'язувати проблеми;
- критично мислити;
- створювати принципово нові ідеї (креативність);
- управляти людьми;
- координувати діяльність інших;
- розуміти власні емоції й емоції оточуючих (емоційний інтелект);
- оцінювати ситуацію і приймати рішення;
- здатність до перемовин;
- пристосовуватися до нових ситуацій, адаптуватися до змін, успішно і творчо розв'язувати нові проблеми (когнітивна гнучкість) [8].

На відміну від учителів, за результатами досліджень зарубіжних колег, 83% 15–18-річних не можуть жити без високошвидкісного Інтернету, а 88% щодня використовують соціальні мережі [17].

З'ясуємо стан використання соціальних мереж вітчизняними учителями загальноосвітніх навчальних закладів.

В Україні протягом 2016 року, в рамках проекту «Хмарні сервіси в освіті», проводилося опитування вчителів загальноосвітніх навчальних закладів щодо використання соціальних мереж з метою активізації навчальної діяльності й

зацікавлення учнів новими формами роботи, удосконалення навчального процесу, комунікаційних навичок і групової роботи учнів.

В опитуванні взяли участь 250 вчителів-предметників з Вінницької, Одеської, Хмельницької, Луганської, Донецької, Київської областей, серед яких: ЗНЗ (загальноосвітні навчальні заклади) – 24.9%, спеціалізовані школи – 28.2%, ліцеї – 7.9%, НВК (навчально-виховні комплекси) – 28.6%, гімназії – 9.5%, інші – 0.8%.

Аналізуючи навчальні заклади, учителі яких взяли участь в опитуванні, було встановлено, що найбільшу частку складають НВК і спеціалізовані школи, що об'єднують різні ступені навчання (початкова і гімназія або здійснюють спеціалізацію щодо вивчення окремих предметів). Отже, як правило, найчастіше адміністрація таких навчальних закладів прагне визначити свою унікальність і тим самим бути конкурентоспроможними у питаннях освітніх послуг.

Встановлено, що активну участь в опитуванні взяли вчителі основної школи, які здійснюють навчання учнів з 5 до 11 класу. За викладанням навчальних предметів вчителі розподілилися так: 5 класи – 36.1%, 6 класи – 42.3%, 7 класи – 42.7%, 8 класи – 39.8%, 9 класи – 45.6%, 10 класи – 41.1%, 11 класи – 36.9%.

За віковою ознакою вчителі розподілилися: 20-25 років – 10%, 26–30 років – 11.2%, 31–35 років – 10%, 36–40 років – 13.3%, 41–45 років – 19.1%, 46–50 років – 15.4%, 51–55 років – 11.2%, 56–60 років – 7.9%, 61–65 років – 2.1%

Найбільша частка вчителів, які взяли участь в опитуванні – це 41–45 років. Як правило, їх стаж роботи сягає 20 років, вони мають вищу категорію і більшість з них має звання «Методист». Тобто досвід роботи з учнями, розуміння проблем навчання, напрацювання власних форм і прийомів дає їм можливість сформулювати власну думку щодо необхідності застосування додаткових форм і методів комунікації з учнями для підвищення інтересу щодо вивчення конкретного предмету (навчального предмету, що вони викладають).

Опитування показало, що частка вчителів, старших за 60 років склала 2,1%, і ці вчителі вже меншою мірою використовують новітні технології для досягнення навчальних цілей, а більшою мірою працюють за напрацьованим сценарієм без уведення зовнішніх чинників і засобів навчання для підтримки навчальної діяльності учнів.

З розвитком мережі Інтернет інтерес учителів до спілкування і комунікації за його допомогою постійно зростає. Кількість популярних соціальних мереж нині сягає десятків, а то й сотні найменувань. Проте в Україні вчителі активно використовують такі електронні соціальні мережі, як: Facebook – 67.6%, ВКонтакте – 57.3%, Однокласники – 56%, Google+ – 54.8%, Партнерство в навчанні – 35.3%, Yammer – 20.3%, Instagram – 14.1%, LinkedIn – 13.3%, Twitter – 11.6%, Pinterest – 4.1%, Badoo – 1.2%, LiveJournal – 0.8%.

Однак є частка вчителів, що не зареєстровані в жодній соціальній мережі і не бачать в цьому потреби. Ця частка вчителів становить – 4.1%. Також досить великий відсоток учителів використовує специфічні соціальні мережі (11.6%), у яких вони обмінюються або досвідом, або підтримують комунікацію з особами, з якими мають спільні інтереси (хобі). Це є ознакою того, що інтереси вчителів й учнів потребують використання різних мереж і знайти спільні для всіх, що задовольнять їхні різнопланові потреби буде складно.

Важливими виявилися дані щодо використанням соціальних мереж для навчання учнів. Дані дали можливість з'ясувати не тільки найпопулярніші мережі, а й відсоток вчителів, які їх використовують, так ВКонтакте – 32%, Facebook – 37.3%, Yammer – 12.4%, Однокласники – 9.5%, Instagram – 0.8%, Google+ – 44%, Pinterest – 1.7%, Twitter

– 2.1%, LinkedIn – 3.3%, Партнерство в навчанні – 30.3%, Не використовую в навчальному процесі – 10.8%, Інші – 20.7% (рис. 1).

Порівняно із зарубіжними колегами частка вчителів, які використовують соціальні мережі для навчання менша і не перевищує 44%, але і частка тих, хто не використовує, також менша – 10,8%. За популярністю серед учителів соціальні мережі розподілилися так: Google+ – 44%, потім Facebook – 37.3% і ВКонтакті – 32%.

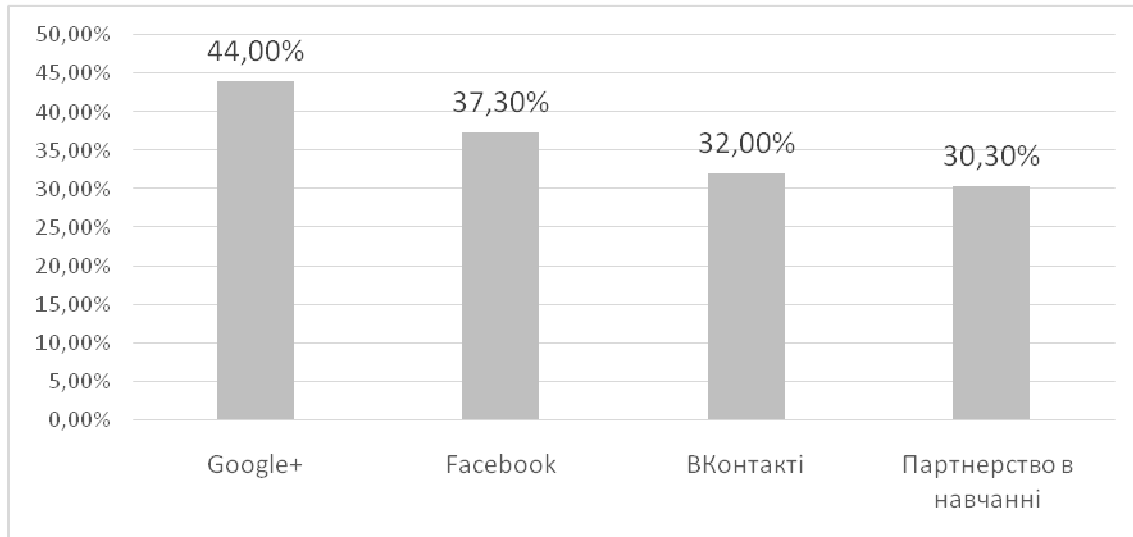

Рис. 1. Пріоритети вчителів у виборі соціальних мереж

Не дивлячись на те, що корпоративну соціальну мережу Yammer надали для масового використання в Україні у 2014 році, її популярність вже досягла – 12,4%, що є показником перспективного використання саме корпоративних соціальних мереж [5].

Зауважимо, що корпоративна соціальна мережа Yammer була створена саме для педагогів вищих навчальних закладів і довгий час до неї був обмежений доступ користувачів. Тільки з 2013 року за кордоном цю мережу відкрити для використання в загальноосвітніх навчальних закладах й інтегрували з Office 365.

У формуванні інформаційного освітнього середовища з використанням соціальних мереж для додаткової навчальної комунікації важливу роль відіграє наявність у вчителя комп'ютерної техніки.

Так у 2016 році в навчальні заклади України було встановлено 23 тис. комплектів комп'ютерів, що були отримані в межах допомоги Україні від Китайської народної республіки (оновлення комп'ютерних класів). Однак і досі не реалізована програма щодо забезпечення робочого місця вчителя-предметника комп'ютерною технікою і мультимедійними засобами. Назвемо кілька причин, що заважають реалізації цієї програми: це обслуговування, ремонт, безпека зберігання. Оскільки державою забезпечується тільки поставка техніки, то інші питання (обслуговування, ремонт, безпека зберігання) мають вирішуватися на місцях, що потребує додаткового фінансування, пошуку спонсорів або благодійних внесків.

За результатами опитування вчителів для роботи в електронних соціальних мережах вони використовують такі типи комп'ютерної техніки: стаціонарний ПК – 68.5%, ноутбук – 73%, планшет – 29%, нетбук – 11.6%, мобільний телефон – 48.1%, інший – 2.9%. Отже, прагнення вчителя бути мобільним для учнів спонукає його до використання різноманітних пристроїв, а той факт, що використання ноутбуків домінує, має впливати на формування замовлень щодо забезпечення предметних кабінетів комп'ютерною технікою.

Поєднання різноманітних технологій навчання з можливостями електронних соціальних мереж поступово змінює форми і методи надання освітніх послуг, сприяє формуванню новітнього інформаційно-освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу, орієнтованого на інтереси і розвиток особистості як учителя, так і учня; інтернаціоналізацію і розширення доступу до відкритих електронних освітніх ресурсів; створенню умов для навчальної мобільності суб'єктів навчання, розвитку різних компетентностей і формуванню інформаційного освітнього простору [5; 6].

Соціальна мережа об'єднує суб'єктів, але для взаємодії необхідний конкретний чинник зв'язку – соціальний об'єкт. У всіх успішних соціальних мережах можна виділити цей соціальний об'єкт, а саме: відео (YouTube), музичні файли (Last.fm), презентації (SlideShare), публіцистичні, довідкові статті (Wiki-Wikii), фотографії (Флікр), проекти (Scratch) та ін. [1].

З'ясуємо соціальні об'єкти вчителів, що вони використовують для власних або професійних потреб: завантажують фото – 59.8%, завантажують відео – 64.7%, завантажують тексти – 58.1%, заповнюють анкети – 36.1%, використовують посилання – 58.9%, створюють події – 23.7% (рис. 2).

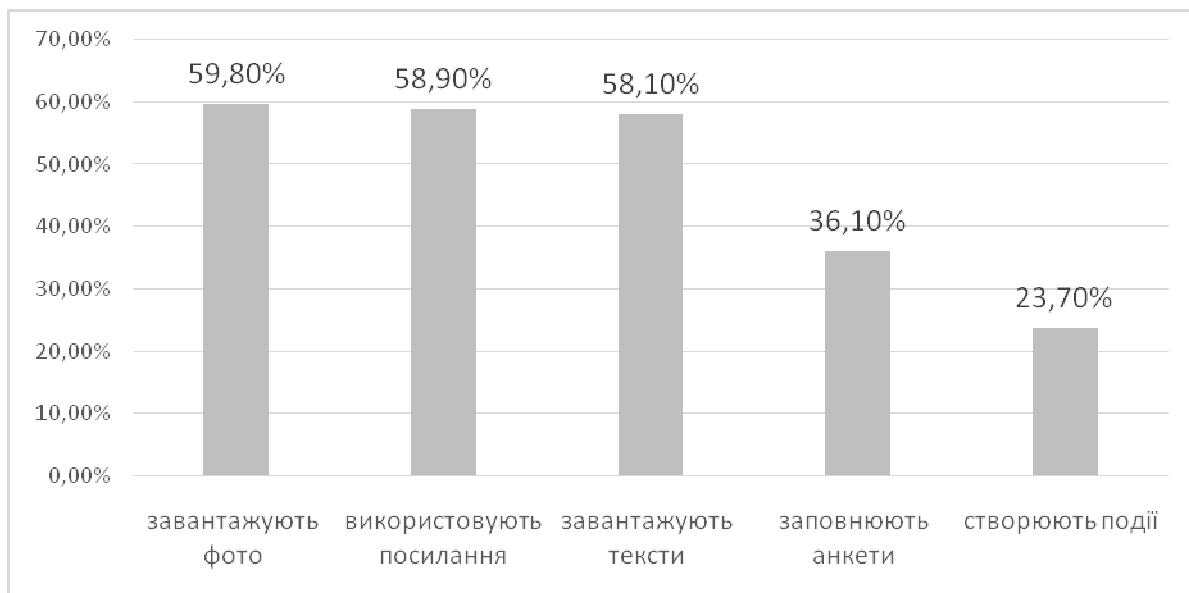

Рис. 2. Використання учителями соціальних об'єктів у соціальних мережах

Отже, учитель знаходиться у постійному пошуку зображень, текстових документів і посилань на різноманітні тексти і програмні засоби для подальшого використання їх під час навчання учнів, для професійного розвитку й урізноманітнення організації процесу навчання. Участь учителів у тематичних групах дає їм можливість оперативно отримати відповідь на актуальні питання, отримати дієву допомогу (наприклад, посилання) для розв'язання проблем, пов'язаних як з процесом навчання, так і з його організацією.

Комунікація в соціальних мережах розширює можливості вчителя щодо професійного розвитку. Він знається на подіях, що відбуваються в середовищі освітян. Також у нього з'являється право вибору засобів, програм, сайтів, рекомендованих колегами. За потреби він може долучитися до існуючої дискусії або розпочати власну, що сприятиме напрацюванню навичок онлайн-комунікації.

Усе це є підґрунтям для того, щоб розробити власну стратегію навчальної діяльності з учнями з використанням соціальних мереж, здійснити добір соціальних об'єктів і налагодити комунікативні зв'язки з різними групами учнів.

З метою забезпечення комунікації і формування навчального середовища вчитель розміщує такі соціальні об'єкти для учнів, як: фото – 71.4%, повідомлення – 76.8%, опитувальники – 28.6%, навчальне відео – 47.3%, фрагменти текстів – 43.6%, посилання – 59.8%, завдання – 61.8%, перевіряють завдання – 28.6% (рис. 3).

Учитель може здійснювати й інші види діяльності – 9.1% (наприклад, розміщувати музичні файли тощо).

Порівнявши дані, ми з'ясували, що в мережі учителі для учнів більшою мірою розміщують зображення з метою отримання коментарів, викладають текстові завдання (наприклад, під час карантинів) і посилання на додаткові сайти, а також різноманітні повідомлення, що можуть стосуватися як навчального процесу, так і виховних заходів.

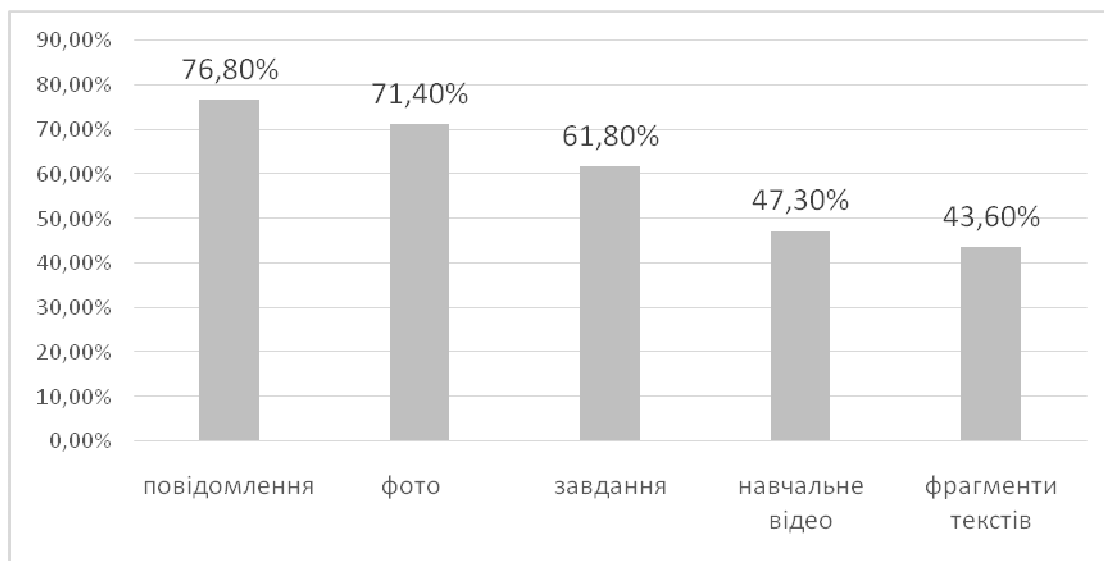

Рис. 3. Розміщення вчителями соціальних об'єктів для учнів у соціальних мережах

Цікавим досвідом активізації діяльності учнів є розробка цифрового нарративу, який можна формувати в соціальній мережі у формі нотаток, есе або коментарів.

Наратив (від англ. narrative – розповідь, оповідання) – історично і культурно обґрунтована інтерпретація деякого історичного аспекту з певної позиції [4].

У зарубіжному освітньому просторі цифровий нарратив (*digitalnarrative*) – це авторська оповідь, що поєднує цифрові зображення, текст (словесний, відео, музичний) і створює найбільш сприятливі умови для передавання повної інформації з досліджуваної теми та засвоєння її шляхом розширення каналів сприймання. До поняття «цифровий нарратив» можна віднести: цифрові тексти, презентації, розповіді, розміщені на блогах, твітер-романи, романи для читання, розміщені на екрані мобільного телефона, відеокліпи, анімаційні фільми, відеоблоги, фотоколажі, описи подій у соцмережах, ігрові квести та ін. [11].

З метою підвищення мотивації учнів до навчання важливо визначити часові періоди комунікації. Так, учителі перебувають в соціальних мережах: постійно – 8.7%, щоденно – 24.9%, кілька разів на тиждень – 42.7%, один раз на тиждень – 6.2%, один раз на місяць – 3.3%, випадково – 8.3%. Отже, доцільним є проектування діяльності вчителя з учнями в соціальній мережі кілька разів на тиждень.

Ставлення вчителів до соціальних мереж впливає на розвиток і формування інформаційно-освітнього середовища. У процесі опитування було з'ясовано, що 66% учителів ставляться до соціальних мереж позитивно, 30,3% – нейтрально і 3,7% – негативно, а це дає підстави стверджувати, що соціальні мережі можуть бути дієвим засобом саме для підтримки навчання учнів. Учителі, які визначили своє ставлення як «нейтрально» підтверджують думку зарубіжних колег, пов'язану з відсутністю додаткового навчання, обізнаністю батьків і відсутністю упевненості в безпечному використанні соціальних мереж.

Тому логічним було запитання до вчителів: «Чи вважаєте Ви, що соціальні мережі захищені?», відповіді розподілилися так: ВКонтакте – 5%, Facebook – 20.7%, Yammer – 17.8%, Однокласники – 1.7%, Instagram – 1.2%, LiveJournal – 0.4%, Google+ – 28.6%, Pinterest – 1.2%, Twitter – 2.1%, LinkedIn – 1.7%, Badoo – 0.4%, Партнерство в навчанні – 27%, усі не захищені – 39%. І все ж, 39% учителів визнають, що соціальні мережі не захищене середовище і в ньому співпрацювати потрібно досить обережно.

На запитання, що стосується ефективності навчання в соціальних мережах, відповіді вчителів розподілилися так: так – 59.8%, ні – 8.7%, не можу визначитися – 31.5%. Те, що 31,5% учителів зазначили, що не можуть визначитися говорить про відсутність критеріїв оцінювання ефективності навчання учнів у соціальних мережах.

Узагальнимо основні поради для вчителів щодо використання соціальних мереж для навчання учнів:

- використовуйте соціальні мережі як дієвий засіб комунікації вчителів і учнів;
- пам'ятайте, що соціальні мережі можна інтегрувати в навчальний процес і використовувати для підтримки процесу навчання;
- використовуйте корпоративні соціальні мережі, закриті групи, проводьте роз'яснювальну роботу серед учнів щодо ризиків електронного спілкування з невідомими особами;
- розроблюйте свої принципи й інструкції щодо використання електронних соціальних мереж для організації навчання учнів у вашому навчальному закладі;
- перевіряйте посилання, що розміщуються в мережі на приватних блогах або тематичних сайтах, щоб убезпечення учнів від доступу до даних забороненого змісту;
- організуйте співпрацю учнів у проектах на рівнях: класу, паралелі класів, з учнями інших шкіл і регіонів з метою навчальної комунікації;
- формуйте культуру комунікації, що забезпечить відповідний рівень спілкування як з експертами, так і з учнями, які зможуть отримати миттєвий відгук на свою роботу;
- залучайте учнів до проектів, пов'язаних із соціальною службою, глобальними проблемами світу, а саме: очищення питної води, економія електроенергії, розробка нових видів і носіїв енергії, екологія планети, культура харчування, здоровий спосіб життя тощо;
- залучайте батьків до обговорення освітніх проблем, тенденцій розвитку навчального закладу, профорієнтації учнів і т. д.;
- використовуйте соціальної мережі для створення, зберігання й оцінювання цифрових наративів з різних предметів під час навчально-виховного процесу.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

З огляду на те, що більшість учнів основної і старшої школи використовують соціальні мережі для комунікації, учитель має врахувати цю тенденцію у проектуванні навчальної діяльності й обрати такі форми, які б логічно поєднувалися з метою і завданнями навчання.

Проблеми вчителів щодо використання соціальних мереж у навчально-виховному процесі можуть розв'язуватися в рамках неформальної освіти, під час навчальних семінарів, тренінгів і майстер-класів.

Різні аспекти використання соціальних мереж доречно обговорювати як з колегами, так і з учнями, запропонувавши їм вибір мережі для організації навчальної діяльності з урахуванням потреб у роботі із соціальними об'єктами.

Одним із важливих питань залишається безпека в соціальних мережах, що вимагає розробки концепції навчального закладу щодо використання соціальних мереж для підтримки й удосконалення організації навчально-виховного процесу.

Результати анкетування вчителів показали, що існує низка спільних проблем для зарубіжних і вітчизняних учителів, а саме: відсутня система навчання вчителів нових технологій, наявність безпеки та низька обізнаність батьків щодо використання соціальних мереж. Однак, позитивне ставлення вчителів до використання соціальних мереж для урізноманітнення процесу навчання є вагомим аргументом для впровадження в навчальних закладах такої комунікації з учнями.

Рекомендації вчителям щодо використання соціальних мереж додадуть їм впевненості для організації навчальної комунікації з учнями.

Подальше дослідження має бути спрямовано на класифікацію форм і методів використання соціальних мереж для навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Корпоративні соціальні мережі як об'єкт управління педагогічною соціальною системою / В. Ю. Биков, С. Г. Литвинова. [Електронний ресурс] // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2016. – №2. – Режим доступу : <http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/73499/68883>.
2. Коневщинська, О. Е. Електронні соціальні мережі як складник сучасних соціальних медіа / О. Е. Коневщинська, С. Г. Литвинова // Інформаційні технології і засоби навчання Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – №5 (55). – С. 42–54. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1500>
3. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczya.pdf> (дата звернення 3.01.2017). – Текст з екрана.
4. Лещенко М. Методологічні засади підготовки майбутніх учителів до творення позитивної педагогічної реальності засобами ІКТ / М. Лещенко // Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць ; за заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Вип. LXIX. – Слов'янськ : ДДПУ, 2014. – С. 5–13
5. Литвинова С. Г. Корпоративна електронна соціальна мережа Yammer як складова хмаро орієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу / С. Г. Литвинова // Наукові записки. – Випуск 9. – Серія: Проблеми методики фізико–математичної і технологічної освіти. Частина 2. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – С. 197–203.
6. Литвинова С. Г. Використання корпоративної електронної соціальної мережі Yammer у роботі класного керівника / С. Г. Литвинова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів : ЧНПУ, 2016. – №135. – С. 28–36.
7. Ляшенко О. Стратегічні пріоритети розвитку загальної школи України / О. Ляшенко / Педагогічна газета. – № 6 (256). — 2016. – С. 2.

8. Михайленко Е. Постиндустриальное образование: куда идем? / Елена Михайленко, Тодд Блейон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/postindustrialnoe-obrazovanie-kuda-idem-rezultaty-ukraino-kanadskogo-mezhuniversitetskogo-pilotnogo-proekta-okazalis-dovolno-neozhidannymi-.html> (дата звернення 3.01.2017). – Текст з екрана.
9. Пінчук О. П. Перспективний аналіз використання соціальних мереж як засобу навчання в навчальному середовищі [Електронний ресурс] / О. П. Пінчук // Інформаційні технології і засоби навчання, – 2016. – № 4 (54). – С. 83–98. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1482>.
10. Слободяник, О. В. Соціальні мережі як засіб організації самостійної діяльності учнів / О. В. Слободяник // Наукові записки. – Випуск 2 (9). – Серія: Проблеми методики фізико–математичної і технологічної освіти. Частина 2. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – С. 50–57.
11. Тимчук Л. І. Проектування процесу створення цифрових наративів майбутніми вчителями / Л. І. Тимчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 4 (48). С. 376–389.
12. Яцишин А. В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти [Електронний ресурс] / А. В. Яцишин // Інформаційні технології в освіті, 2014. – №19. – С. 119–126. – Режим доступу : <http://ite.kspu.edu/issue-19/p-119-126..>
13. Correa, T., Hinsley, A. W., & DeZuniga, H. G. (2010). Who interacts on the Web?: The intersection of users' personality and social media use. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 247–253.
14. Create Innovative Learning Models. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dimensiondata.com/us-Education/K12Education/Pages/Organisational-Priorities.aspx> (дата звернення 3.01.2017). – Текст з екрана.
15. Despite Embracing New Technology, 87 Percent of K-12 Educators Have Not integrated Social Media Into the Classroom. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.phoenix.edu/news/releases/2015/08/87_percent_k-12_educators_not_integrated_social_media_into_classroom.html (дата звернення 3.01.2017). – Текст з екрана.
16. Sean Cavanagh Social Media Not a Priority for Classroom Teachers. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://blogs.edweek.org/edweek/DigitalEducation/2015/09/social_media_not_a_priority_for_1.html (дата звернення 3.01.2017). – Текст з екрана.
17. The Future of Jobs Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jobs.pdf (дата звернення 3.01.2017). – Текст з екрана. White T. Generation Z – Why we need to future-proof universities. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=2016052514252692> (дата звернення 3.01.2017). – Текст з екрана.

Матеріал надійшов до редакції 06.01.2017 р.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ УЧИТЕЛЯМИ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ УКРАИНЫ

Литвинова Светлана Григорьевна

кандидат педагогических наук, с. н. с, заведующая отделом технологий открытой учебной среды
Институт информационных технологий и средств обучения НАПН Украины, г. Киев, Украина
s_litvinova@i.ua

Аннотация. В статье приведены результаты анализа опроса отечественных и зарубежных учителей по использованию социальных сетей, которые необходимы для формирования у учащихся и развития у учителей компетентностей и навыков XXI века, а также для использования в учебно-воспитательном процессе с целью разнообразия обучения, совершенствования учебной коммуникации учителей и учеников. Результаты показали, что существует ряд общих проблем у зарубежных и отечественных учителей, а именно: отсутствует система обучения учителей новым технологиям, наличие безопасности и низкая осведомленность родителей в вопросах использования социальных сетей. Использование социальных сетей приобретает особую значимость в связи с формированием

новой украинской школы. В статье даны рекомендации учителям по использованию социальных сетей.

Ключевые слова: средняя общеобразовательная школа; социальная сеть; учитель, рекомендации, проблемы использования социальных сетей.

THE CURRENT STATE OF ONLINE SOCIAL NETWORKS USAGE BY TEACHERS OF GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN UKRAINE

Svitlana G. Lytvynova

PhD (pedagogical sciences), senior scientific researcher, head

Department of Technology Open Learning Environment

Institute of Information Technology and Learning Tools of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

s_litvinova@i.ua

Abstract. The results of the analysis of the survey of domestic and foreign teachers on the use of social networks, which are necessary for the formation of students' and the development of teachers' competences and skills of the XXI century, as well as for their use in the educational process with the purpose of training diversity, improving communication among teachers and students are presented in the article. The results showed that there are a number of common problems for foreign and Ukrainian teachers, namely: there is no system of teachers' training to new technologies, the availability of safe and low awareness of parents in the use of social networks. The use of social networks is of particular importance in connection with the formation of a new Ukrainian school. The article provides recommendations to teachers on the use of social networks.

Keywords: secondary school; social network; teacher recommendations; the problem of using social networks.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Bykov V. Yu. Corporate social networks as an object of management teaching social system / V. Yu. Bykov, S. G. Lytvynova (online) // *Teoriya i praktyka upravlinnya socialnymy systemamy* – 2016. – №2. – Available from: <http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/73499/68883>. (in Ukrainian)
2. Konevschynska O. E. Electronic social networks as a component of modern social media (online) / K. O. E. Konevschynska, S. G. Lytvynova // *Informacijni tehnologiyi i zasoby navchannya*, 2016. – №5 (55). – С. 42-54. – Available from: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1500> (in Ukrainian)
3. The concept of the new Ukrainian school. (online). – Available from: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczziya.pdf>. (in Ukrainian) The Future of Jobs Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution. (online). – Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jobs.pdf. (in English)
4. Leshhenko M. Methodological bases for training of teachers for creating positive educational reality by means of ICT / M. Leshhenko // *Gumanizaciya navchalno-vyovnogo procesu : zbirnyk naukovykh prac; zazag. red. prof. V. I. Sypchenko*. – Vyp. LXIX. – Slovyansk : DDP, 2014. – С. 5–13. (in Ukrainian)
5. Lytvynova S. G. Corporate social network Yammer electronic component as a cloud-based learning environment educationa l institution / S. G. Lytvynova // *Naukovizapysky*. – Vypusk 9. – Seriya: Problemy metodyky fizyko–matematychnoyi i tehnologichnoyi osvity. Chastyna 2. – Kirovograd: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2016. – С. 197-203. (in Ukrainian)
6. Lytvynova S. G. Using a corporate e socialnet work Yammer in the class teacher / S. G. Lytvynova // *Visnyk Chernigivskogo nacionalnyj pedagogichnogo universytetuim. T. G. Shevchenka. Seriya: Pedagogichni nauky*. – Chernigiv: ChNPU, 2016. – №135. – С. 28-36. (in Ukrainian)
7. Lyashenko O. Strategic priorities of the general school of Ukraine/ O. Lyashenko / *Pedagogichna gazeta*. – № 6 (256). – 2016. – С. 2. (in Ukrainian)
8. Myxajlenko E. Post-industrial education: where to go? / Elena Myxajlenko, Todd Blejon. (online). – Available from: <http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/postindustrialnoe-obrazovanie-kuda-idem-rezultaty>

- ukraino-kanadskogo-mezhuniversitetskogo-pilnogo-proekta-okazalis-dovolno-neozhidannymi-.html.
(in Russian)
9. Pinchuk O. P. Prospective analysis of the use of social networks as a means of learning in an educational environment (online) / O. P. Pinchuk // *Informacijni tehnologiyi i zasoby navchannya*, 2016. – № 4 (54). – С. 83-98. – Available from: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1482>(in Ukrainian)
 10. Slobodyanyk O. V. Social networks as a means of independent activity of students / O. V. Slobodyanyk // *Naukovizapysky*. – Vypusk 2 (9). – Seriya: Problemy metodyke fizyko–matematychnoyi i tehnologichnoyi osvity. Chastyna 2.– Kirovograd: RVV KDPU im.V.Vynnychenka, 2016. – С. 50-57.(inUkrainian)
 11. Tymchuk L. I. Design process to create digital narratives future teachers / L. I.Tymchuk// *Pedagogichni nauky: teoriya, istoriya, innovacijni tehnologiyi*. – 2015. – № 4 (48). – С. 376-389. (in Ukrainian)
 12. Yatsyshyn A. V. The use of virtual social networks for the purpose of secondary education (online) / A. V. Yatsyshyn // *Informacijni tehnologiyi v osviti*, 2014. – №19. – С. 119-126. – Available from: <http://ite.kspu.edu/issue-19/p-119-126>(in Ukrainian)
 13. Correa, T., Hinsley, A. W., &DeZuniga, H. G. (2010). Who interacts on the Web?: The intersection of users' personality and socialmedia use. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 247-253. (in English)
 14. Create Innovative Learning Models.(online). – Available from: <http://www.dimensiondata.com/us-Education /K12 Education/Pages/Organisational-Priorities.aspx>. (in English)
 15. Despite Embracing New Technology, 87 Percent of K-12 Educators Have Not Integrated Social Media Into the Classroom. (online). – Available from: http://www.phoenix.edu/news/releases/2015/08/87_percent_k-12_educators_not_integrated_social_media_into_classroom.html. (inEnglish)
 16. Sean Cavanagh Social Media Not a Priority for Classroom Teachers.(online). – Available from: http://blogs.edweek.org/edweek/DigitalEducation/2015/09/social_media_not_a_priority_fo_1.html (datazvernennya 3.01.2017). (in English)
 17. The Future of Jobs Employment, Skills and Work force Strategy for the Fourth Industrial Revolution.(online). – Available from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jobs.pdf. (in English)
 18. White T. Generation Z – Why we need to future-proof universities. (online). – Available from: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=2016052514252692>. (in English)

Conflict of interest. The author has declared no conflict of interest.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.